

Hasselt, 1412.

De zusjes Lot en Janne zijn onafscheidelijk. Zolang ze zich kan herinneren, heeft Lot voor haar elf maanden jongere zusje gezorgd. Qua uiterlijk lijken ze veel op elkaar, maar zo zelfverzekerd als Lot is, zo minderwaardig voelt de stotterende Janne zich.

Als de mooie Lot op een dag door haar moeder naar het klooster wordt gebracht, omdat ze te veel en vooral ongewenste aandacht van jongens krijgt, worden de zusjes van elkaar gescheiden. Het kloosterleven valt Lot zwaar. Vernederingen, straffen en bijna sadistisch machtsmisbruik zijn aan de orde van de dag. Terwijl haar eigenwaarde langzaam afbrokkelt, bloeit die van Janne juist op. En dan, als Lot denkt dat haar leven niet nog slechter kan worden, gebeurt er een vreselijke ramp, waarin Lot alles verliest. Ook zichzelf.

Voor liefhebbers van Thea Beckmans verhalen!

De Vier Windstreken

ISBN 978 90 5116 848 8

9 789051 168488

Joke
Eikenaar

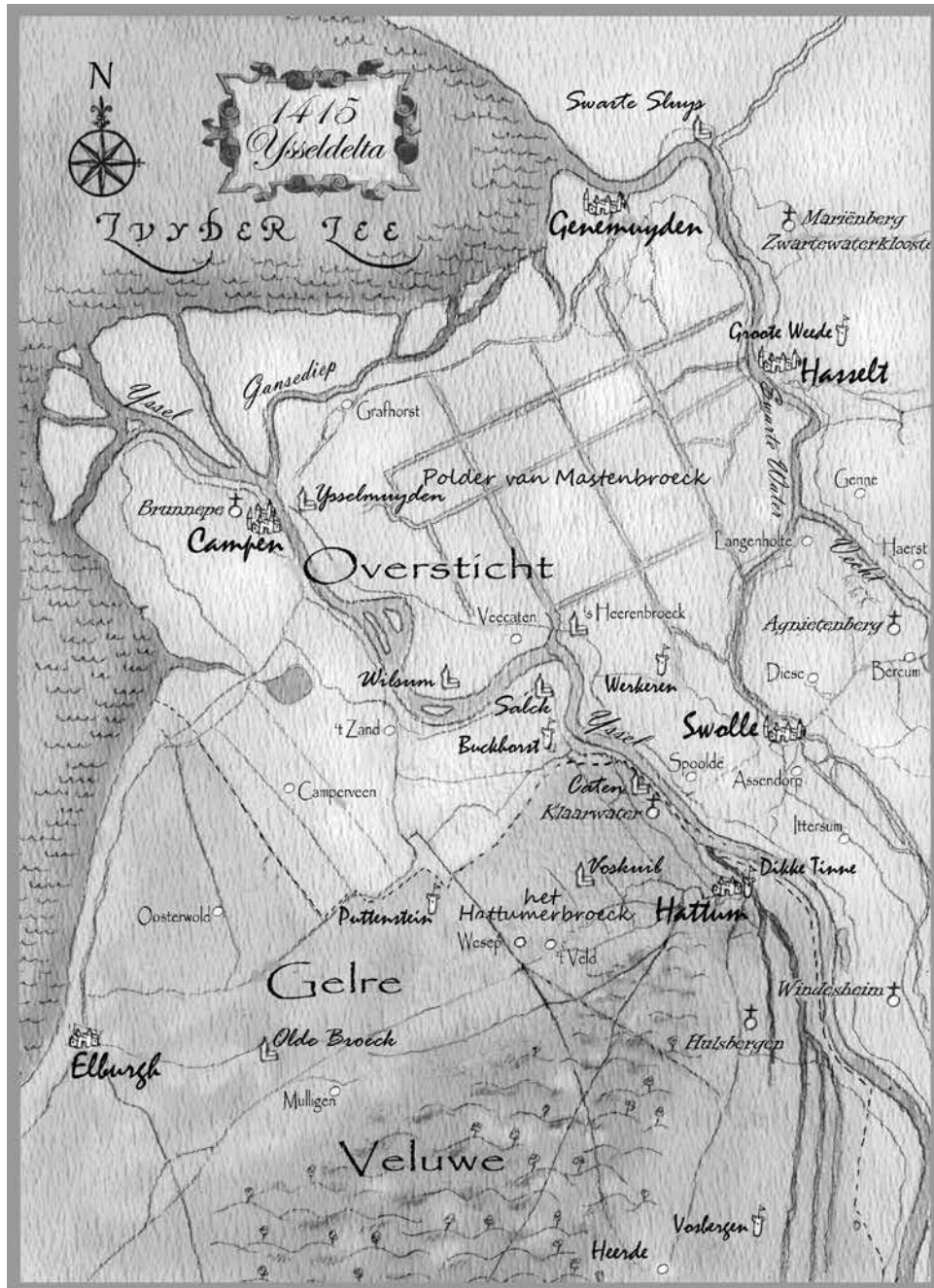
HET
ZOETE
WATER

Joke Eikenaar

HET
ZOETE
WATER

De Vier Windstreken

Water.

Overall water.

Als een verdronken aardworm in een regenplas kronkelt de dijk er maar nauwelijks bovenuit. In het struikgewas aan de rand ligt het lichaam van een meisje. Bewegingsloos. Over haar heen gebogen zit een ander meisje. Aangeslagen, angstig. Uit hun doorweekte kleren loopt water in dunne stroompjes richting de verzadigde grond. De haren van het knielende meisje plakken in slierten om haar hoofd als een octopus aan de boeg van een schip.

Zwijgend kijken de mannen, die haastig zijn komen aanlopen, toe. Het meisje dat op haar rug ligt, draagt een zwart habijt. En een zwarte kap.

‘Laat me erdoor,’ zegt een zware stem achter hen. ‘Is het een non van ons?’

Iemand achter hem grinnikt. ‘Nou, hoeveel kloosters hebben we hier?’ De grap is ongepast. Niemand lacht.

De mannen stappen opzij om ruimte te maken. Desondanks kost het de stevig gebouwde geestelijke moeite om tussen de mannen door naar voren te dringen.

Zijn ogen glijden over het lijkwitte meisje in het habijt.

Hij voelt een mengeling van spijt en irritatie.

De non is dood, zonder twijfel. En hij kent haar. Het is zuster Odilia. Hoe is het mogelijk dat zo’n jonge non maar niet wil deugen? En nou zie je wat ervan komt.

HOOFDSTUK 1

Hasselt, september 1412

Ze waren één.

Tenminste, zo leek het.

Lot keek opzij. Naar het meisje dat naast haar zwom. Mensen zeiden haar dat als ze wilde weten hoe ze eruitzag, ze naar Janne moest kijken. En op momenten zoals nu voelde Lot dat het waar was. Bij iedere slag dansten Jannes donkere haren een trage dans om haar hoofd. Zo'n zelfde zwarte wolk omsloot Lots eigen gezicht als ze haar vaart inhield. Sommige mensen dachten dat ze een tweeling waren. Vooral als ze in het water lagen. Dan waren de donkere krullen van Lot steil. Net zo steil als de haren van Janne.

Ze lachte luchtballen naar haar zusje. Die maakte een vragend gebaar en zette koers naar de oppervlakte.

Proestend kwamen ze boven.

'Wat?' vroeg Janne, terwijl ze haar natte haren uit haar gezicht veegde.

'W-wat was er?'

'Niks,' glimlachte Lot. 'Ik vond het grappig hoe onze haren onder water bewogen.'

'Hoe dan?'

'Een beetje als de vleugels van een zwarte zwaan die op het water landt. Van voor naar achter, naar voor, naar achter...'

'Je b-bent niet wijs!' lachte Janne. Ze schepte een handvol water richting haar zus.

'En ik hou van jou,' zei Lot.

Janne en Lot waren beiden ter wereld gekomen in de maand waarin de appels van de bomen vallen, de maand september. Janne aan het

begin ervan, net na de feestdag van de heilige Adela van Mesen. Lot aan het eind van de maand, een paar dagen voor Sint-Franciscus. Maar dan een jaar eerder. Ze scheelden elf maanden. Waarschijnlijk was Janne eerder geboren dan had gemoeten. Toen de vroedvrouw direct na de geboorte het huilende bundeltje in haar armen hield, had ze tegen hun uitgeputte moeder gezegd dat het Jannes tijd nog niet was geweest. Ze was klein en mager. Bijna doorschijnend. Ze hilde veel maar zwak, en had een broze gezondheid. De derde dag dat de vroedvrouw bij de bijna geluidloos krijsende, strak ingepakte baby kwam kijken, had ze hoofdschuddend de gevreesde woorden gesproken: 'Die wordt niet oud.'

Zolang Lot het zich kon herinneren, zorgde zij voor Janne. Haar moeder zorgde voor alle andere kinderen, maar Lot voor Janne. Misschien had haar moeder afstand van haar genomen omdat ze bang was dat ze haar zou verliezen. Bang om zich te hechten aan een kindje dat ze snel weer moest afstaan aan God. Maar Janne was niet doodgegaan.

Waar Lot was, was Janne. Twee meisjes met donkere haren en helderblauwe ogen. In het water misschien net een tweeling, maar op het droge zag je het verschil goed. Janne was nog steeds mager en bijna een kop kleiner dan haar zus, en haar ogen stonden vaak onzeker. Lots ogen straalden daarentegen levenslustig en ondeugend. Haar lijf kreeg al vrouwelijke rondingen, en haar tong was altijd snel. Janne wilde het liefst wegduiken voor mensen. Ze voelde zich altijd bekeken en was niet zo gevat. Ze was blij dat Lot altijd het woord deed voor hen tweeën. Maar soms had ze pech. Dan moest ze zelf antwoord geven. Op die momenten brak het zweet haar uit. Janne stotterde namelijk als ze sprak. Iets waar veel mensen haar mee plaagden. Ook haar broer en zusjes. Behalve Lot. Lot nam het altijd voor Janne op.

Het water was niet heel diep. Als ze gingen staan, stak Jannes hoofd er net bovenuit. Haar kin raakte het water. Bij Lot kwam het water

tot aan haar hals. Maar zelfs als ze er niet zouden kunnen staan, zou dat geen probleem zijn. De beide meisjes konden heel goed zwemmen. Van kleins af aan waren ze in de zomer hier, bij de oude kreek, te vinden. En soms bij de wetering bij Wolfshagen. Samen met Rinse, hun oudere broer, hadden ze altijd in het water gespeeld en kunstjes gedaan. Ze probeerden roerloos te blijven drijven, of doken juist onder poortjes van benen door. Dan moest het water wel rustig zijn, want anders wervelde er te veel bodemzand omhoog en was het zicht troebel.

Toen ze ouder werden, ging hun broer niet meer mee, maar de beek bleef een vertrouwde plek. De zusjes namen er een bad als ze wilden, en met warm weer zwommen ze er voor hun plezier.

Hun ouders vonden het goed. Ze hadden het zelfs aangemoedigd, toen Lot en Janne klein waren. Het water had Janne sterker gemaakt. Door veel te zwemmen had ze betere spieren gekregen en was ze gezonder geworden. Daar was iedereen het over eens.

'Zeg, is het water lekker?'

Lot draaide zich om naar waar de stem vandaan kwam. Er stond een jongen op de oever. Zijn handen in zijn zij, zijn hoofd een beetje schuin. De zoon van de bakker uit de Veersteeg. Ze kende hem wel. Ze kwam hem regelmatig tegen, maar had hem nog nooit bij de kreek gezien. De jongen probeerde haar en Janne verlegen te maken, maar dan had hij haar onderschat.

'Jazeker,' riep ze terug. 'Als je je kleren uittrekt, kun je het zelf voelen.' Ze stak haar tong uit. 'Maar ik wil wedden dat je dat niet durft.'

De jongen werd rood tot achter zijn oren. Besluiteloos bleef hij staan. 'Je mag ook met je kleren aan het water in, natuurlijk. Als je je schaamt voor jezelf,' giechelde Lot.

Janne stootte haar verschrikt aan. Lot knipoogde geruststellend naar haar zusje.

'Nee, ik moet nog werken,' zei de jongen. 'Anders zou ik de uitdaging

graag aannemen.' Hij had zijn zelfvertrouwen snel teruggevonden. 'Het lijkt me erg gezellig om een keer met jou te gaan zwemmen.' Lot keek hem zwijgend aan. Wat jammer dat hij alleen tegen haar sprak. Hij negeerde Janne gewoon. Of misschien zag hij haar echt niet. Janne had zich inmiddels vrijwel helemaal achter Lots rug verstopt. 'Als we al gaan zwemmen, doen we dat met z'n drieën,' riep ze naar de jongen.

Een nieuwe stomp in haar rug.

'Nee, dank je,' grijnsde de jongen. 'Jij bent een stuk aantrekkelijker als je zusje niet aan je vastgegroeid zit.'

Ze voelde een steek in haar maag. Geschrokken keek ze om naar Janne. Die kneep snel haar ogen en mond dicht en liet zich geruisloos onder water zakken.

'Wat een onzin,' snauwde ze naar de lachende jongen. 'Ik wil wedden dat je ons niet eens uit elkaar kunt houden.'

Ze nam een hap lucht en verdween ook onder water. Ongezien zwom ze naar de andere kant van haar zusje. Ze zorgde dat ze tegelijk met Janne bovenkwam en precies even hoog als zij boven het oppervlak uitstak. Zwijgend keken beide meisjes naar de jongen op de kant. Die had duidelijk even geen antwoord. Hij staarde naar de twee gelijke hoofden en durfde geen keus te maken.

'Ik kan jou makkelijk aanwijzen hoor,' zei hij. Maar Lot hoorde de twijfel in zijn stem. Ze zou zich niet laten verleiden om iets te zeggen. Gelukkig hield Janne ook haar mond, maar dat was zoals verwacht.

'Nou, zeg eens iets?' verraadde de jongen zijn valstrik.

Lot glimlachte minachtend. Ze pakte Janne bij haar hand en samen zwommen ze bij de bakkerszoon vandaan.

De jongen keek de meisjes na tot ze tussen het riet aan de overkant van de brede beek verdwenen.

Lot gluurde door de kieren tussen de stugge rietstengels. De jongen stond nog steeds op dezelfde plek. Hoewel hij in haar richting keek,

wist ze vrij zeker dat hij haar en Janne niet kon zien. Eindelijk liep hij weg.

Ze draaide zich naar Janne, die zich stilletjes teruggetrokken had bij de stam van een knotwilg die meer in het water stond dan op het land. 'Je moet je niks aantrekken van dat rotjoch,' zei ze. 'En we hadden hem toch mooi te pakken.'

'Jij altijd met je jongens!' snauwde Janne vloeiend.

'Hoezo, ik met de jongens? Die jongen wilde ons pesten, en ik pest terug.'

Janne gaf geen antwoord. In plaats daarvan zwom ze woest een eindje van de kant af, om na een paar slagen weer terug te keren.

'Waarom v-vroeg je of hij bij ons in het w-water wilde komen? Vind je hem leuk?'

'Ik plaagde hem maar, Janne. En hij leek me wel aardig. Tot hij zo lelijk deed tegenover jou.'

'Hij is niet leuk,' gromde Janne.

'Het is een luizige bastaard,' knikte Lot.

'Een slijmerige p-pad.'

'Een kleffe, halfgare broodbol.'

Ze schoten in de lach.

Het was tijd om terug naar huis te gaan. De zusjes klommen op de kant. Ze trokken hun kleding tevoorschijn uit de verstopplek onder een boomstronk. Lot speurde even om zich heen om zeker te weten dat de zoon van de bakker niet in de bosjes zou zitten om hen te bespieden.

'Ze zeggen d-dat ik op een jongen lijk. En een jongensn-n-naam heb,' zei Janne, plotseling somber.

'Wie zegt dat?'

'Iedereen.' Janne trok een linnen hemd over haar hoofd. 'Dat ik m-mager ben. Als een jongen.'

'Wat een onzin. Je bent net twaalf. Jouw lichaam moet nog gaan groeien.'

‘Nou, jij b-bent toch ook nog twaalf?’

‘Dat is flauw Janne, en dat weet je. En je hebt geen jongensnaam.’

‘Wel. Ik wil een andere n-naam.’

‘Mensen plagen je maar. Echt. Maar stel dat je kon kiezen, hoe zou je dan willen heten?’

Janne schokschouderde. ‘W-weet ik veel. Gewoon. Een m-m-meisjesnaam.’

‘Je hébt een meisjesnaam,’ suste Lot. ‘Je heet Johanna. Als je volwassen bent, zal iedereen je zo noemen.’

‘Dat duurt me te lang.’ Janne klonk verrassend stoer, voor haar doen. Nadenkend knoopte ze haar bovenrok dicht. Ineens keek ze stralend op. ‘Ik wil wel Hanna heten.’

Lot glimlachte naar haar. ‘Ik denk niet dat mama daarmee akkoord gaat.’ Meteen liet Janne haar schouders weer hangen. ‘Ik w-wou dat ik meer op jou leek,’ zei ze zacht.

Lot liep op haar zusje af en sloeg haar armen om haar heen. ‘Maar we lijken juist heel veel op elkaar. Je had toch wel door dat die jongen van net niet eens verschil zag tussen jou en mij?’

Ze drukte een kus op Jannes wang. ‘We zien er hetzelfde uit. Jouw lijf is nog wat jong, maar dat komt dus vanzelf goed.’

‘Ja, w-we zijn niet uit elkaar te h-h-houden. Tot ik mijn mond o-opendoe.’

‘Ook daar groei je wel een keer overheen,’ troostte Lot. Maar ze was er zelf niet zeker van.

Aan de dijk naar het veer, waar je per boot de rivier kon oversteken, stond de bierbrouwerij van de ouders van Lot en Janne. De Veerweg hoorde bij de kleine Hanzestad Hasselt, ook al werden stad en weg gescheiden door het Zwarte Water, de rivier die tegen de kademuuren van de stad klotste. Tot kort voor Lots geboorte hadden haar ouders hun brouwerij achter die kademuur gehad. In de oude Veersteeg, in een smal, hoog pand. Beneden was de brouwerij, erboven was de ruimte waar ze sliepen. Het bier van Goos en Stiene viel erg in

de smaak. Steeds meer mensen hadden hen weten te vinden. De brouwerij barstte uit haar voegen en de afnemers kwamen met steeds bredere, soms dubbel bespannen karren, die klem kwamen te zitten in de smalle steeg. Goos nam een besluit. Ze zouden aan de overkant van de rivier een nieuwe, grotere brouwerij opzetten. Waar de bierwagens makkelijk konden komen, en waar ze ruimte zouden hebben om uit te breiden.

Ze hadden zich gevestigd aan de Veerweg, in een nieuw pand met uitzicht op de trotse stad aan de overkant. Dat bleek geen verkeerde keuze. Bij ieder veer stonden herbergen, en die werden altijd druk bezocht. Juist die bij het veer over het Zwarte Water stonden. Aan de oostkant van Hasselt bevond zich namelijk een bedevaartsplaats, de Heilige Stede. De bisschop beloofde iedereen die die plaats bezocht een aflaat van veertig dagen. Dat betekende dat je veertig dagen korter in het hellevuur hoefde te branden, als het je tijd eenmaal was. Overal vandaan kwamen pelgrims. En heel veel van hen rustten uit in een herberg bij het veer, voor ze de rivier overstaken of verder trokken. Ook binnen de stadsmuren was Goos’ bier populair. Hij had een kruidenmengsel ontdekt waarvoor mensen speciaal naar de overkant kwamen. Naast dat bijzondere bier, waarvan hij de samenstelling angstvallig geheimhield, brouwde hij ook het gewone lichte bier, dat in ieder huishouden gedronken werd. Ook door kinderen. Van water werd je ziek, dat wist iedereen. Of het moest rechtstreeks uit een bron komen, en zo helder en zuiver zijn dat het vloeibare lucht leek. Dan was het te drinken. Misschien.

De zaken gingen goed. De brouwerij was opgetrokken uit baksteen, er was personeel aangenomen, en iedere dag konden ze genoeg vers bier leveren. Goos en Stiene klommen op tot de bovenlaag in hun stand. Goos werd lid van het brouwersgilde, een belangenorganisatie voor de bierbrouwers. Hij zorgde dat zijn zoon goed onderwijs kreeg. En niet alleen zijn zoon: ook zijn vijf dochters leerden lezen en schrijven en voor alle vijf had hij al een bruidsschat apart gelegd. Dat het hun voor de wind ging, was geen reden om het ervan te nemen. Goos

en zijn vrouw werkten hard voor hun geld en hun status. En als het even kon, werkte het hele gezin mee.

De middag liep ten einde. De dagen werden al merkbaar korter. Een roze zon zakte richting de horizon. Lot en Janne haastten zich naar huis. Met natte haren en wilde verhalen. Dat wil zeggen: Lot vertelde de wilde verhalen en Janne luisterde giechelend.

De brouwerij zouden de zusjes geblinddoekt kunnen vinden. Ze hoefden alleen hun neus maar in de wind te steken. De typische geur van gistend bier was al van verre te ruiken.

Bij de brouwerij was het bedrijvig. De twee knechten die in vaste dienst waren, sloegen deksels op biertonnen. Goos hielp een grote man met het laden van een aantal vaten op een wagen. Hij lachte naar zijn dochters.

‘Zo, weer schoon?’ riep hij.

Bij een grote ketel stond hun moeder bierpulp te spoelen en te filteren. Ze keek op van haar werk, nieuwsgierig tegen wie haar man praatte.

‘Kijk eens aan, daar is het mooiste meisje van Hasselt,’ grijnsde de man die de vaten aanpakte van Goos. Er was geen twijfel mogelijk dat hij Lot bedoelde.

‘Ja, dat is ze zeker. Er mankeert nog niets aan de ogen in die ouwe kop van je,’ antwoordde Goos. De mannen lachten.

Lot pakte Jannes hand en schoot snel de werkplaats in.

‘Jullie zijn lang weggebleven,’ zei Stiene tegen de meisjes zodra ze binnen gehoorsafstand waren.

‘We hebben even gezwommen,’ antwoordde Lot.

‘Gezwommen? Nu nog? Het is bijna herfst!’

‘Daarom juist. Nu kan het nog. Het was heerlijk.’ Lot grijnsde. ‘En het mocht van pap.’

Haar moeder zuchtte. Ze ging rechtop staan en legde haar hand op haar pijnlijke onderrug.

‘Dat zal ook eens niet. Die ziet het werk ook niet liggen.’

Lot antwoordde niet, maar ze was het er niet mee eens. Als er iemand hard en efficiënt werkte, was dat haar vader wel.

‘Ga jij even door met spoelen, Lot. Ik moet gaan kijken of het eten al gaar is.’

Lot nam de emmer met spoelwater van haar moeder over. Stiene bleef even staan, om te zien of haar oudste dochter het goed deed.

‘Denk erom dat je geen luchtbellen in het wort krijgt. Dan wordt het bier zuur. Soepel en gelijkmatig opgieten.’

‘Weet ik, mam.’

Al een aantal jaren hielp ze in de brouwerij mee, als het heel druk was.

Ze leerde het vak beetje bij beetje. Haar vader vond dat ze een goede neus had voor het brouwen. Ook al had ze beschikking over meerdere zandlopers en weegschalen, Lot nam veel beslissingen op gevoel.

De hoeveelheid hop, de trapsgewijze temperatuurverhogingen, de kooktijden... Ze vond het ook leuk om te doen. Iedere dag moest er vers bier zijn, dus in de werkplaats stonden verschillende kuipen met brouwsels in verschillende fasen van het proces. Als klein meisje stond ze al met haar neus vooraan, zo interessant en spannend vond ze het.

Haar vader vond dat prachtig. Zijn zoon zou het bedrijf overnemen, maar die had er lang niet zoveel kijk op als zijn oudste dochter.

‘Pap,’ riep Lot, ‘wil je even kijken? Ik denk dat het zo genoeg is. Anders wordt het waarschijnlijk te licht.’

Goos wist dat hij niet eens hoefde te kijken, omdat Lot ongetwijfeld gelijk zou hebben, maar deed het toch. Hij roerde rustig in het wort en zag hoe helder het spoelwater door de zeef trok.

‘Goed zo, meisje. Prima werk. Zet het vuur er maar onder, dan kunnen we gaan eten.’

HOOFDSTUK 2

Goos was een vrolijke man. Hij hield ervan om plezier in het leven te brengen. Vanwege de heerlijke nazomeravond hadden ze buiten gegeten. Nadat de kommen van tafel waren en de soeppot was opgeruimd, haalde hij zijn vedel tevoorschijn. Hij zette het strijk-instrument tegen zijn schouder en bewerkte de strakgetrokken snaren met een op een stok gespannen schapendarm. Er klonk meteen een vrolijke melodie, waarbij Goos zelf het ritme stampte met zijn rechtervoet.

‘Bier, Stiene! Schenk iedereen nog eens in!’ brulde hij naar zijn vrouw.

Nol, een van de twee knechten die meegegeten hadden, haalde een kleine rietfluit uit zijn buidel en viel midden in een lied in.

Genietend stak Lot haar arm door die van Janne. Deze avonden vond ze het gezelligst. De zwoele schemeravonden buiten, tot het donker je naar binnen dwong, naar de veiligheid van de muren. De afgelopen zomer had Goos een paar maal een feestje gemaakt van zo’n lange, lichte avond. Nu, diep in september, kon het wel eens de laatste keer zijn voor vele maanden dat ze buiten muziek maakten. De temperatuur én de zon zakten aanzienlijk sneller dan in de dagen hiervoor. Rinse, Lots broer, sloeg met zijn bierpul de maat mee op de lange tafel, waaraan het gezelschap op twee net zo lange banken zat. Aan de ene kant zaten de meiden. Lot en Janne en hun drie jongere zusjes. Aan de andere kant van de tafel hun broer, ouders en de twee knechten.

De twee jongste dochters, van vier en zes jaar, glipten van de bank, grepen elkaars handen en begonnen rond te dansen in het gras. Stiene bekeek ze vertederd.

‘Er kwam nog een jongen hier aan de deur,’ zei Rinse vanuit het niets tegen Lot. ‘Hij vroeg naar jou.’

‘O ja? Wie?’ vroeg Lot.

Niels, de andere knecht, leek ook belangstelling te hebben voor het antwoord.

‘De Branie,’ antwoordde Rinse.

‘Ken ik niet.’

‘Jawel. Dat is de zoon van de bakker van de Hoogstraat.’

‘Nee hè! Die? Noemen ze die De Branie? Waarom?’

‘Nou, dat is nogal duidelijk,’ mengde Niels zich in het gesprek. ‘Dat is de grootste opschepper en praatjesmaker van de stad. Kijk maar een beetje uit voor hem.’ Hij leek opgelucht om Lots afwerende reactie. ‘Waarom moet ik daarvoor uitkijken?’

‘Omdat hij denkt dat hij altijd zijn zin kan krijgen. Hij vindt zichzelf geweldig en snapt het niet als anderen daar anders over denken,’ gaf Rinse antwoord.

Niels lachte overdreven hard. ‘Goed gezegd, man.’

Goos en Nol zetten een nieuw lied in.

‘Dansen, Janne! Dansen!’ Het zusje dat in leeftijd na Janne kwam, Kaatje, pakte haar handen beet en trok haar van de bank. De jongste zusjes draaiden nog steeds, luid lachend, rondjes op hun klompen. Hun moeder klapte mee met de muziek, terwijl ze probeerde om geen woord te missen van het gesprek tussen haar oudste kinderen en de knecht.

Niels stond op en liep naar de andere kant van de tafel. Daar boog hij voor Lot en stak zijn hand naar haar uit. ‘Zou ik deze dans van u mogen, mevrouw?’

Lot giechelde en legde haar vingers met een sierlijke beweging, alsof ze een jonkvrouw was, in de aangeboden handpalm. En daarmee hield het sierlijke op. Dwaas stampten de twee in het rond. Lot moest vreselijk lachen. Ze beukten tussen de andere zusjes door en draaiden op onverwachte momenten. Niels had totaal geen gevoel voor ritme.

Tussen het lachen door vroeg ze ineens aan Niels: ‘Wat zou De Branie van mij moeten?’

‘Nou, wat denk je?’ vroeg hij, licht spottend, terwijl ze van de ene kant van het veldje naar de andere kant hosten.

‘Weet ik veel.’

‘Hij vindt je leuk, natuurlijk.’

‘Kom op,’ hijgde Lot. ‘Ik ben nog niet eens dertien!’

Niels zwierde nog een keer rond met Lot en stopte toen abrupt. ‘Met zo’n parel als jij kun je er maar beter snel bij zijn,’ zei hij ernstig.

Voor die woorden tot Lot konden doordringen, had Niels weer een draai ingezet. En nog een. Hij liet haar rondtollen en ineens waren ze aan de zijkant van de schuur beland. Uit het zicht van de anderen. Puffend en lachend leunden ze tegen de wand. Niels’ ogen straalden, en het leek of hij iets wilde gaan zeggen. Hij zocht naar woorden, maar er kwam geen geluid uit zijn keel.

Een heldere druppel spatte uiteen op zijn arm. Verbaasd keek hij omhoog. In de schemer leek de lucht egaal grijs.

Pats! Een volgende druppel kwam precies in zijn oog. Daarna ging het snel. Een wolk die niet te zien was, gooide zijn waterlading naar beneden.

‘Rennen!’ riep Niels. Hij voegde de daad bij het woord, terwijl hij Lot aan haar hand meesleepte, terug naar het grasveld. Om de hoek van de schuur trok ze haar hand uit de zijne en stopte ze met rennen. De paniek die ze aantrof, vond ze erg grappig om te zien. Iedereen liep in grote haast door elkaar op zoek naar een schuilplaats. Kaatje dook half glijdend onder de tafel en Stiene struikelde in haar snelheid over haar eigen voeten. Goos bedekte zijn houten vedel met zijn jas en rende naar het afdak van de brouwerij. Haar kleine zusjes stoven lachend en gillend naar binnen. Alleen Lot en Janne bleven staan. Ze keken elkaar aan. Hun wangen glommen al van het water. Ze lachten naar elkaar.

‘Wat een watjes zijn jullie. Bang voor wat regen!’ riep Lot naar de overkapping.

Janne pakte de handen van haar zus en zette een dans in. ‘K-kom op Nol, w-waar blijft de muziek?’

En terwijl Nol een dansliedje speelde en Stiene boos riep dat ze binnen moesten komen, draaiden Lot en Janne schaterend rond en rond tot ze doorweekt waren tot op de laatste draad.

Toen de knechten vertrokken waren naar de schuur waar ze sliepen, nam Stiene haar oudste dochter apart. Waar ze mee bezig dacht te zijn met Niels. En met De Branie. En met weet ik wie nog meer. Lot wist oprecht niet wat haar moeder bedoelde. Met Niels had ze alleen maar lol gehad. Daar was toch niets verkeerd aan?

‘Lol! Achter de schuur ja. Ik zag jullie wel wegglijpen! En ik weet precies waar die lol toe kan leiden. Als een jongen je kan meelokken naar een stil plekje, wil hij daarvoor ook een beloning. En hoe zit het met De Branie? Zie je die ook in een hoekje achter een schuur?’ Lot keek haar moeder beledigd aan. Wat dacht ze wel van haar? ‘Nee, natuurlijk niet. Ik moet helemaal niets hebben van die blaaskaak.’

‘En waarom kwam hij dan hier aan de deur?’

‘Echt geen idee, mama. Ik heb tot vandaag nog nooit een woord met hem gewisseld!’

‘Tot vandaag?’

‘Ja, hij verscheen vanmiddag ineens bij de kreek. Misschien was hij toevallig in de buurt.’

‘Hij was niet toevallig in de buurt. Hij heeft je gezocht. Dat is wel duidelijk. Kijk nou eens uit, Lot. Lach niet naar iedere jongen en praat niet met iedere jongen. Dan denken jongens dat je iets van ze wilt!’

‘Maar... Niels...’

‘Met Niels ga ik ook een hartig woordje spreken. Ik zie heus wel hoe hij naar je gluurt. Als hij zijn ogen niet op zijn werk kan houden, moet hij misschien maar een andere betrekking zoeken. Een verliefde knecht kunnen we niet gebruiken.’

Stiene bekeek haar dochter met een zuur en bezorgd gezicht. Ze wilde weglopen, maar aarzelde, alsof ze zich afvroeg of ze nog meer moest zeggen. Toch draaide ze zich om en liet Lot alleen.

Lot was verbluft. Niels? Verliefd? Ze kenden elkaar al zo lang, hij was toch net een grote broer? Mocht ze daar ook al geen plezier mee hebben? Ze liet haar schouders hangen.

Hij was echt niet verliefd. Ze kende wel meer jongens die nou eenmaal wat drukker werden als ze haar zagen. Ze gingen zich uitsloven of riepen iets naar haar. Maar dat was niets bijzonders. Ze probeerden haar alleen maar te laten lachen. Niks mis mee.

De dagen werden bleker en de plantenwereld toverde geel, rood en oranje. Hoe vrolijk dat er ook uitzag, de herfst kwam met een onheilspellende boodschap.

Niels was gebleven. Hoewel er wel iets was veranderd. Hij durfde niet meer naar Lot te kijken. Zelfs niet stiekem. Lot had geen idee wat haar moeder tegen hem gezegd had, maar het had indruk gemaakt. Er was ook iets veranderd in Nol. Die keek juist vaker naar Lot. Meestal met een grijns. En daarna keek hij naar Niels. Als hij in de buurt was.

Oktober was de maand van voorbereiding. Alles wat in de winter niet vers verkrijgbaar was, moest gedroogd worden. Het was een goede zomer geweest. Ze hadden een prima overproductie gedraaid. De wintervoorraad bier stond opgeslagen in een massieve muur van tonnen, die pas in de lente zover geslonken zou zijn dat de laatste ton de schuur uitgerold zou worden.

De productie was nu gericht op het herfstbier. Door andere kruiden en een andere samenstelling smaakte het anders dan zomerbier. En niet minder lekker. Er waren klanten die alleen al om dit product uitkeken naar het najaar.

Op de droogzolders lagen de hop en het kiemende graan. Naast de tonnen gedroogde jeneverbessen en gedroogde gerst. Lot nam een handvol glanzende, donkere gerstkorrels en liet die ritselend als een hagelbui terugglijden in de ton.

‘Loddewij? Zei ze L-loddewij?’ vroeg Janne naast haar.

Lot knikte. Haar moeder had haar die ochtend geroepen. ‘Loddewij,’

had ze gezegd, ‘papa wil dat je even bij hem komt.’ En als Stiene je bij je volledige voornaam noemde, was het ernstig.

‘En toen? Wat w-was er?’

‘Hij zat aan zijn lessenaar. Ik moest naast hem komen zitten. Hij zei dat Sint-Franciscus al geweest is, en dat ik nu dus dertien ben. En dat dat een belangrijke leeftijd is. Hij gaf me een cadeau.’

‘Een cadeau? Wat dan? W-wat gaf hij je?’

‘Dit.’ Lot stak een vuist naar voren, de rug van haar hand naar boven gekeerd. ‘Houd je hand op.’

In de open hand legde Lot een stoffen buideltje, dichtgebonden met een mooi tweekleurig koord. Het paste precies in Jannes handpalm.

‘Pak maar uit.’

Janne trok het koordje los en sloeg het doekje open. Daar lag een schitterende, ronde sierspeld.

‘Wauw!’ hijgde Janne van ingehouden spanning. ‘Wat prachtig!’

De zusjes bogen zich over het sieraad tot hun hoofden elkaar raakten.

‘Ik heb nog n-nooit zoiets moois gezien,’ zei Janne.

‘Ik zei precies hetzelfde tegen pap,’ grinnikte Lot.

De gouden broche leek een zon, verdeeld in acht punten als partjes van een appel, met in het midden een ovale, hemelsblauwe saffier. Op ieder gouden appelpartje was een diepglanzende parel bevestigd. Janne streefde de blauwe steen.

‘Dus dat was w-waarom je naar pap...’

‘Nee. Nou ja, niet alleen daarvoor. Mam wil dat ik ga trouwen, en pap mocht me die boodschap brengen.’

‘Trouwen?’ De strelende vinger bleef in de lucht zweven. ‘Met wie?’

‘Geen idee. Het hoeft ook niet meteen, maar voor mijn zeventiende, liefst. Ik heb een hele preek gehad. Waar ik op moet letten bij mannen om een goede keus te maken. Dat ik afstand moet houden en me terughoudend moet opstellen. Ze moeten bij mij komen, zegt pap. En niet andersom.’

‘Maar hebben pap en m-mam al iemand voor je in ge-gedachten?’

‘Nee. Maar ik mag niet met een schipper thuiskomen, en ook niet

met een drinkebroer of dobbelaar. O, en ik moet de broche dragen, natuurlijk.'

'Hoezo moeten? Wat h-heeft dat ermee te maken?'

Beneden, op de begane grond klonk geschuiifel. Lot legde haar vinger op haar lippen. Onderaan de ladder verscheen Stiene.

'Lot, je moet naar de markt voor mij. Niet treuzelen, kom meteen naar beneden.'

'Ik kom,' antwoordde Lot.

Ze wachtte tot de voetstappen van haar moeder weggestorven waren, en wendde zich weer tot haar zusje. 'Pap zegt dat als ik die speld op mijn vest draag, de jongens en mannen zien dat ik een vader heb die niet onbemiddeld is. Dat trekt de jongens aan uit de juiste kringen. Zegt hij.' Lot zuchtte verbolgen. 'Ik ben een koe die naar de markt wordt gesleept en waarbij de uiers nog even glanzend gepoetst worden.'

De veerboot gleed rustig over het water. Op het voordek stonden Lot en Janne. Ze keken naar de dikke, ronde torens van de stadspoort op de kade, die geleidelijk groter groeide. De Veerpoort. De toegang tot de stad vanuit het westen.

'Lijkt het j-je leuk, om te trouwen?'

'Ik weet het niet. Nu nog niet. Maar ik ben bang om te trouwen met iemand die ik helemaal niet aardig vind.'

'Maar papa laat je toch m-meekiezen? Toch?'

'Ja, misschien wel. Hij vindt het wel belangrijk dat ik een beetje gelukkig word. Maar mama is er ook nog. En die wil vooral geld zien. En status.'

'Pas op, meidje, pas op!' De oude schipper wurmde zich langs de beide meisjes om het aanmeertouw aan de steiger vast te kunnen maken. Meidje. Enkelvoud. Hij knipoogde naar Lot. Janne dook alweer weg, achter haar.

'Ga je naar de markt, Lotje?'

'Ja, veerman. Dat heb je helemaal goed.'

Hij wees op de buidel in haar hand, waar de vorm van een honingvat in afstak.

'Je gaat toch geen honing halen? Dat heeft een zoeteke als jij helemaal niet nodig!'

'Ik ben bang van wel, veerman. Want mijn moeder heeft dat wél nodig.'

De schipper lachte zijn anderhalve tand bloot.

'O, ondeugend meidje ben je. Laat je moeder het maar niet horen,' schaterde hij.

Met een bonk kwam de schuit tot stilstand. De schipper hielp Lot aan wal. En Lot hielp Janne aan wal.

De markt was drukbezocht. Lot moest behalve honing ook een vaatje wijn halen. Ze kende alle handelaren met hun uitgestalde koopwaar. Iedereen stond altijd op een vaste plek. De stalletjes die zij moest hebben, stonden helemaal achteraan. Ze liepen voorbij een groep kramen die aan het begin van de markt stonden. Hier stonden de joden. Lot keek even opzij. Een meisje, jonger dan Janne, keek onbewogen terug. Ze prees haar koopwaar niet aan. Ze wist precies wie bij haar kocht, en wie niet.

In de kerk werd verteld dat de joden goddelozen waren. De priester noemde het jodendom het kwade ras. Ze hadden Jezus niet geloofd. Ze hadden hem bespot en vermoord. Vijanden van de christelijke kerk, dát waren ze. Vanwege de woorden van de priester verbood Stiene haar dochters bij de joden te kopen. Lot keek nog eens om naar het meisje, dat zo stil en wijs voor zich uitkeek. Ze kon zich niet voorstellen dat ze zo anders zou zijn dan zij en Janne. Maar ze kende de verhalen. Dat de joden schuldig waren aan de pest. Ze hadden beken en bronnen vergiftigd om de christenen uit te roeien, werd gezegd. En het was waar dat zij minder vaak overleden aan de zwarte ziekte dan anderen. Het was een sluw volk. Daarom werden hun vrijheden overal aan banden gelegd. Ze mochten niet binnen de stadsmuur wonen. Ze werden verdreven als zwervers. En geen

enkele jood mocht lid worden van wat voor gilde dan ook. Daarom waren het vaak marktkooplui of marskramers. Ze moesten toch érgens van leven... Maar ze leefden tenminste, nu. Zo'n zestig jaar geleden werden ze massaal op brandstapels... Lot schudde haar hoofd. Ze wilde er niet aan denken. Het was vast ouwewijvenpraat.

Met een tonnetje wijn en een honingpot die tot de rand gevuld was, keerden ze huiswaarts. De veerman begon al te glimmen toen hij de zusjes aan zag komen.

'Nounou,' begon hij, nog voor de boot stillag en Lot en Janne aan boord konden stappen, 'dat zal allemaal lekker smaken! Wijn is ook wel eens lekker als je altijd alleen maar bier drinkt, of niet?'

Terwijl de schipper zijn touw om de meerpaal wikkelde, hield hij Lot in de gaten. Snel stapte ze aan boord. Janne met zich meetrekkend.

'Je moet wel wat aan je jurk doen, hoor,' mopperde de oude man. 'Anders rollen ze er over een poosje zo uit!'

Verbaasd keek Lot naar beneden, en daarna draaide ze de veerman met een ruk haar rug toe. Het koord in haar halsopening was aangetrokken, zoals bedoeld, maar dat verhinderde niet dat de stof daar gapend openstond. Haar borsten waren in korte tijd ronder en voller geworden. Ze duwden de uitsnijding van haar jongemeisjesjurk open, en dat zou de komende tijd alleen maar erger worden. Het was een wonder dat haar moeder dat niet was opgevallen.

Thuis zette ze het vat wijn met een klap op tafel.

'Ik wil een nieuwe jurk,' zei ze.

De nieuwe jurk kwam er. En een extra vestje. Lot had er niet eens moeite voor hoeven doen. Toen ze de woorden herhaalde van de veerman, had haar moeder van schrik haar hand voor de mond geslagen. Natuurlijk! Een nieuwe jurk. Deze werd veel te krap.

En het mocht dit keer een hele mooie jurk zijn. Want Lot was klaar om de vrijersmarkt te betreden. Het werd een hemelsblauwe. Met een vierkante hals. Een melkwit, geplooid weefsel bedekte zedig de

huid in de halsopening. Langs de zoom van de rok was een sierrand geborduurd. Het vestje dat ze erbij had gekregen, was kersenrood en had als sluiting wel vijftien knoopjes. Haar vier zusjes bewonderden haar alsof ze een prinses was. Met de broche onder haar halsuitsnijding gespeld voelde Lot zich ook wel een beetje zo. Als ze aan het werk was, droeg ze een groot schort over haar jurk. Maar ze werkte vrijwel nooit meer in de brouwerij. Voor haar waren nu de schonere klussen en de huishoudelijke taken. Zo werd ze meteen voorbereid op haar toekomstige leven als echtgenote en moeder.

Lot had zich neergelegd bij de tactiek die Stiene bedacht had. Ze begreep dat dit haar vrij nabije toekomst zou worden: kinderen aan haar rokken en de boel binnenshuis draaiend houden. Maar ze ging er ook van uit dat ze, als ze eenmaal getrouwd was, vast weer meer bewegingsvrijheid zou krijgen. Al zou het maar zijn in de vorm van boodschappen doen en op bezoek gaan bij haar, tegen die tijd eveneens getrouwde, zusjes. Als haar ouders een jongen voor haar konden vinden die een beetje leuk en lief was, zou het best nog gezellig kunnen worden.

Het was nog geen maand later dat die levensbestemming, die nog maar zo kort daarvoor in gang was gezet, wankelde en overhoop werd gehaald. Een kleine maand, waarin een ontmoeting ervoor zorgde dat Stiene de plannen die ze met haar dochter had, finaal omgooide.